

period was incredible, which is proved by alternation of development periods and decline of school construction. The anti-religious struggle of the Soviet government had negative impact on the deployment of national schools, such as lack of continuity in education, and lack of funding.

Originality. *However, notwithstanding difficult socio-economic and political conditions by the mid-20s in North-Eastern Ukraine had appeared the school network that included schools for national minorities such as Jewish, Polish, German, Lithuanian, Tatar, and Latvian.*

Conclusion. *Consequently, the educational reform of the Soviet government contributed to the establishment of a national school, improved school enrolment of national minorities among school-age children, and became the basis for the development of all levels of education for national minorities.*

Key words: *national minorities; educational institutions of national minorities; schools; unified labor school; social education institutions; school network; the construction of a school network, schools of national minorities.*

*Одержано редакцією 05.05.2017
Прийнято до публікації 11.05.2017*

УДК 378.018 (569.4) (045)

СОКОЛОВА Ірина Володимирівна,
доктор педагогічних наук,
професор кафедри педагогіки та освіти,
Маріупольський державний університет, Україна
e-mail: i.sokolova@mdu.in.ua

ВИЩА ОСВІТА ІЗРАЇЛЮ: НАЦІОНАЛЬНІ РЕАЛІЇ ТА СТРАТЕГІЇ РОЗВИТКУ В ХХІ СТОЛІТТІ

Анотація. *Представлено результати дискурсивного аналізу проблеми державного регулювання й розвитку вищої освіти в Ізраїлі у ХХІ столітті з залученням англомовних джерел. Наведені у статті факти і дані свідчать про зміни в регуляторній політиці держави, ландшафті вищої освіти, зростанні кількості студентів і здобувачів академічних ступенів. Сукупність методів теоретичного дослідження феномену вищої освіти сприяли визначенню основних тенденцій її розвитку: інституалізація системи, диверсифікація, інтернаціоналізація, упровадження стандартів забезпечення якості, англійзація. Зроблено висновок, що освітня політика держави та інституції підвищують конкурентоспроможність вищої освіти країни на світовому ринку освітніх послуг і спрямовані на зростання авторитету ізраїльської науки на міжнародній арені.*

Ключові слова: *англійзація; диверсифікація; державне регулювання; вища освіта; Ізраїль; інституалізація; інтернаціоналізація; стратегії розвитку.*

Постановка проблеми. Держава Ізраїль має розвинену систему освіти і найвищий рівень грамотності в Південно-Західній Азії. За даними Організації економічного співробітництва та розвитку (ОЕСР), у 2015 році Ізраїль входив до першої десятки країн світу з найвищою часткою осіб, які мають вищу освіту (49 %). 27 % населення Ізраїлю віком 25–34 роки мають ступінь бакалавра (середній показник по країнах ОЕСР становить 21 %) [8]. Високими є й інші показники якості вищої освіти Ізраїлю. За рейтингом Global Competitiveness Index 2016-2017 Ізраїль посідає 24 місце з 138 країн світу і демонструє в останні 5 років позитивну динаміку змін за більшістю показників рейтингу [17, с. 212–213]. Упродовж 2000-2011 рр. шість громадян Ізраїлю стали лауреатами Нобелівської премії з різних галузей науки [22, с. 6]. У 2015 році

Техніон – Ізраїльський технологічний інститут – посів восьме місце у світі за кількістю вчених, лауреатів Нобелівських премій, що присуджені в період із 2000 р. [21].

Вищезазначені факти підсилюють аргументованість актуальності заявленої теми і спонукають до осмислення феномена вищої освіти Держави Ізраїль в умовах глобалізаційних викликів XXI століття.

Аналіз актуальних досліджень. Упродовж останніх років предметом уваги дослідників є історія вищої освіти й університетів Ізраїлю (Н. Давидович, 2010 р.; Н. Дерев'янка, 2012 р.), розвиток неформальної освіти (Д. Привалко, 2011 р.), підготовка педагогічних кадрів у вищих закладах освіти (М. Дреерман, 2010 р.), організація педагогічної практики майбутніх викладачів англійської мови в університетах Ізраїлю (Л. Першина, 2010 р.). За результатами компаративних педагогічних досліджень описано досвід Ізраїлю: з формування полікультурного виховного середовища як умови і засобу полікультурної підготовки майбутнього вчителя у вищій педагогічній освіті (В. Погребняк, 2012 р.); застосування психометричних тестів здатностей у процесі відбору вступників до вищих закладів освіти (Т. Вакулєнко, 2012 р.; А. Милянєк, 2010 р.); застосування інформаційних технологій і комунікативно орієнтованих методик викладання іноземної мови в університетах і коледжах Ізраїлю (Л. Романюк, 2011 р.).

Осмислення процесів конвергенції й диверсифікації вищої освіти Ізраїлю, інтерпретація різних аспектів діяльності університетів відображені в англійськомовному дискурсі, який може представляти науковий інтерес для українських дослідників.

Комплексне дослідження, автором якого є G. Menahem, присвячене проблемам трансформації вищої освіти Ізраїлю в 90-ті роки ХХ – на поч. ХХІ століття. Автор обґрунтовує й характеризує три основні періоди неперервного реформування вищої освіти Ізраїлю: до проведення реформ (1924-1990 рр.); диверсифікації, приватизації та інтернаціоналізації вищої освіти (1993-1998 рр.); трансформації політичного режиму в вищій освіті (поч. 2000-х років) [11].

Серед праць, що становлять неабиякий інтерес для рефлексивного осягнення сучасних проблем вищої освіти Ізраїлю, зазначимо дослідження N. Dagan-Buzaglo з освітнього права і діяльності Ради з вищої освіти [3], E. Cohen & N. Davidovitch з проблеми державної регуляторної політики у сфері вищої освіти [2]. Предметом дослідження M. Levin-Rosalis та O. Lapidot є система оцінювання в педагогічних коледжах Ізраїлю [10]. Огляд вищої освіти Ізраїлю в контексті основних змін зроблено A. Rokach [15].

Метою нашої роботи є дискурсивний аналіз тенденцій і стратегій розвитку вищої освіти в Державі Ізраїль у ХХІ столітті.

Виклад основного матеріалу. Термін «регулювання» можна тлумачити як регуляризацію, нагляд, утручання або стандартизацію певної діяльності. Основні принципи освітньої політики Держави Ізраїль визначені й регулюються нормативними актами. Правові засади забезпечення діяльності вищих закладів освіти викладено в Законах: «Про державну освіту» (1953 р.), «Про Раду з вищої освіти» (1958 р.) із понад 11 поправками, що прийняті протягом 40 років, «Про інтеграцію студентів у систему освіти» (2005 р.). Закон «Про державну освіту» (1953 р.) визначає цілі освіти, яка поділяється на державну і державно-релігійну освіту, визнає ультраортодоксальну освіту як незалежну систему [3, с. 16]. За Законом 1958 р. вища освіта включає навчання, науку і дослідження [3, с. 18, 31].

З 1958 р. Рада з вищої освіти є «державною інституцією з питань вищої освіти у країні» [7] і наділена широкими повноваженнями: надає дозволи на відкриття вищих закладів освіти, акредитує установи або скасовує акредитацію; установлює критерії, норми, вимоги щодо різних аспектів діяльності вищих закладів освіти: уповноважує

акредитовані вищі заклади освіти надавати академічні ступені; надає пропозиції акредитованим закладам освіти з питань їх консолідації, розширення, удосконалення й академічного співробітництва у сфері викладання і наукових досліджень; надає пропозиції Уряду щодо розвитку вищої освіти, розподілу коштів бюджету на вищу освіту відповідно до потреб суспільства і держави [7].

Рада складається з двадцяти п'яти членів, включаючи голову – Міністра освіти. Мінімум дві третини членів Ради є визнаними ученими, провідними діячами у сфері вищої освіти, решта – громадські діячі. Члени Ради призначаються Президентом Держави Ізраїль за поданням Уряду строком на п'ять років.

Як правило, обов'язкове членство закріплено за головою Національної студентської асоціації, а також головою Комітету з планування та бюджету Ради – регуляторним органом, який було створено в середині 70-х років ХХ ст. Комітет із планування та бюджетування Ізраїлю є незалежним органом, що виконує роль посередника між урядом і національними інституціями (наприклад, національними фондами або громадськими організаціями), з однієї сторони, і вищими закладами освіти, з другої, у всіх питаннях, що стосуються фінансування вищої освіти. Відповідно до делегованих Радою функцій Комітет має виключне право розподіляти затверджений Урядом країни бюджет вищої освіти серед вищих закладів освіти, надавати висновки і пропозиції щодо створення нової установи або структури в акредитованому закладі освіти, яка потребує значного фінансування [6, с. 4].

Поважними суб'єктами управління вищою освітою є органи, що представляють корпоративні інтереси окремих секторів вищої освіти: Комітет керівників університетів (VeRaH) і Комітет керівників коледжів (VaRaM). VeRaH має можливість впливати на загальні критерії прийому студентів за результатами виконання психометричного тесту (це ізраїльський еквівалент американського тесту SAT), який є важливим показником здатності студентів до успішного академічного навчання. VeRaH і VaRaM представляють уряду бачення перспектив розвитку вищої освіти і коментують законодавство про вищу освіту [6, с. 5].

Кожен вищий заклад освіти Ізраїлю також визначає структуру і повноваження органів управління. У більшості університетів – це Опікунська рада та/або Сенат, які приймають рішення щодо адміністративних і академічних питань діяльності закладу освіти. Зовнішні стейкхолдери беруть участь в управлінні вищими закладами освіти і, як правило, представлені в Опікунській раді. У більшості університетів президент опікується адміністративними і фандрайзинговими питаннями, а ректор, зазвичай, відповідає за впровадження академічної політики Сенату. Студенти не представлені у вищезгаданих органах [6, с. 5].

До 1990 р. систему вищої освіти складали 7 дослідницьких університетів і Відкритий університет Ізраїлю разом із кількома регіональними і спеціалізованими коледжами, що входили до структури дослідницьких університетів. Діяльність кількох коледжів, переважно для підготовки вчителів, регулює Міністерство освіти (Yogev 2000) [25].

1993 р. стає переломним в історії розвитку вищої освіти Ізраїлю. У грудні цього року Рада з вищої освіти приймає рішення про розширення структури вищої освіти, але не шляхом заснування нового університету, а за рахунок підвищення статусу коледжів. Наступного року рішення Ради було підтримане Урядом країни, а в 1995 р. Кнесет, Парламент Ізраїлю, приймає відповідну поправку 10 до Закону «Про Раду з вищої освіти» [22, с. 7–8].

Результатом регуляторної освітньої політики Ізраїлю стає відкриття 43 установ, які за законом мають статус акредитованого вищого закладу освіти і отримують права надавати своїм випускникам академічні ступені.

У 2013/14 н.р. система вищої освіти Ізраїлі складає 66 вищих закладів освіти, у тому числі 7 науково-дослідницьких університетів (Техніон, Єврейський університет в Єрусалимі, Тель-Авівський університет, Університет імені Бар-Ілана, Науково-дослідний інститут імені Вейцмана, Університет Бен-Гуріона, Хайфський університет), Відкритий університету Ізраїлю, 37 академічних коледжів (21 фінансуються з бюджету, 16 є недержавними коледжами). У 21 академічному коледжі здійснюють підготовку вчителів для 1200 шкіл країни [18, с. 13].

Своєрідність вищої освіти Ізраїлю полягає в її багаторівневості й розгалуженості, поділу вищих закладів освіти на державні й приватні, їх відмінності за якістю і кількістю ступенів, що присвоюються. Дослідницькі університети і Науково-дослідний інститут імені Вейцмана пропонують докторські програми навчання; академічні й регіональні коледжі – освітні програми для здобуття ступеню бакалавра. Випускники педагогічних коледжів здобувають ступінь бакалавра освіти (B. Ed. Degree).

Статистика свідчить, що з 1993 р. по 2009 р. майже утричі збільшена кількість студентів вищих закладів освіти – з 118 000 до 290 000 осіб [22, с. 7–8].

За даними РВО, у 2013-2014 н.р. у вищих закладах освіти (у т.ч. у Відкритому університеті Ізраїлю) навчається 308.335 студентів. Серед них, 236.770 осіб навчаються за бакалаврськими програмами, 59.700 – це здобувачі ступеню магістра, 10.650 опановують докторські програми, 1.215 навчаються за програми з отриманням дипломів [18, с. 13–14].

У XXI ст. вища школа Ізраїлю переживає певну еволюцію. У ході аналізу офіційних звітів і публікацій провідних ізраїльських учених (Volansky, 2012 р.; Cohen, Davidovitch, 2016 р.; Menin, 2015 р.) нами виокремлено факти і тези, що засвідчують або доводять негативні наслідки освітньої реформи 1993 р. для Ізраїлю [2; 4, с. 131; 11, с. 35; 22, с. 7–8, 171]. Авторські оцінки стану вищої освіти, звісно, мають суб'єктивний і дискусійний характер, але наглядно представляють проблеми розвитку вищої освіти. Визначимо і прокоментуємо основні з них.

- Зміни в концепції вищої освіти: з системи, яка пропагує цінності рівності й універсального доступу, розглядає освіту як засіб соціальної мобільності людини, вища освіта перетворюється на систему, яка захищає індивідуальні інтереси і цінності конкуренції й капіталізму.
- Зниження стандартів викладання й навчання у закладах вищої освіти, що детерміновано такими чинниками: збільшенням кількості осіб зі ступенем магістра без написання дисертації; збільшенням нормативів кількості студентів на одного викладача (з 16 осіб у середині 90-х рр. XX ст. до 25 студентів у середині 2000-х рр.).
- Універсалізація вищої освіти, що зумовлена надзвичайно стрімким зростанням чисельності закладів вищої освіти і контингенту студентів, відкриттям іноземних філій, приватизацією державної освіти.
- Бюджетна криза в освіті: зменшення державного фінансування середньої освіти, вищих закладів освіти і науки.
- Розширення інфраструктури вищої освіти приводить до збільшення кількості нових академічних програм, що потребують акредитаційної експертизи. Через бюрократичні процедури в 2009 р. майже 450 програм очікують схвалення Радою з вищої освіти Ізраїлю.

Вищенаведені наслідки реформ вищої освіти, що проведені в першій декаді XXI ст., зумовлюють зміни в державній освітній політиці країни. Наприкінці 2010 р. РВО Ізраїлю запропоновано шестирічний План дій для підвищення якості вищої освіти і подолання кризових явищ і недоліків, що виникли впродовж 2000-х рр. [22, с. 35].

Акцентуємо увагу на кількісних і якісних змінах у системі вищої освіти Ізраїлю відповідно до визначених у Плані цільових параметрах підвищення якості: зміна бюджетної моделі фінансування, що прагне до досконалості досліджень і покращення якості викладання; посилення зв'язку між потребами ринку праці та фінансуванням вищих закладів освіти; подвоєння бюджету Наукового фонду Ізраїлю для проведення конкурсних досліджень; збільшення інвестицій в освітню й дослідницьку інфраструктуру; інтенсифікація діяльності з оцінювання якості викладання й досліджень [22, с. 36–37, 40].

В останні роки одним із вагомих результатів реалізації Плану дій стає створення дванадцяти нових Центрів досконалості (за планом їх кількість має становити 30) у рамках флагманської програми I-CORE. Разом із першими чотирма Центрами (Molecular Basis of Human Disease, Computer Science, Cognitive Sciences, and Alternative Energy Sources) вони утворюють Координаційний центр для проведення новаторських дослідницьких заходів [18, с. 52–53].

Основні індикатори інтернаціоналізації вищої освіти. У нашій роботі ми визначаємо інтернаціоналізацію вищої освіти і науки Ізраїлю як один із основних трендів її розвитку. Оскільки визначення ефективності інтернаціоналізації передбачає аналіз діяльності суб'єктів управління вищої освіти за багатьма критеріями й індикаторами, ми акцентуємо увагу тільки на основних із них.

Долучення до Болонського процесу. Ізраїль офіційно не входить до групи країн, які підписали Болонську декларацію, хоча країна двічі в 2007 р. і 2008 р. подає заявку до Болонської Ради. Незважаючи на формально не врегульований статус країни-підписанта Болонської декларації, Ізраїль активно співпрацює з країнами ЄС, а вища освіта послідовно й успішно інтегрується в Європейський простір вищої освіти [4, с. 249].

В Ізраїлі відкрито Національний офіс «Еразмус +» (NEO), Болонський Центр підготовки ізраїльської групи експертів із реформування вищої освіти (HEREs) [там само]. Діяльність національної команди NEO відбувається за такими напрямками: інформація й проведення промоційних заходів для стейкхолдерів (наприклад, Національний інформаційний день, презентації програм); допомога потенційним заявникам і бенефіціарам у підготовці заявок, пошуку національних або міжнародних партнерів; підтримка поточних проектів і моніторинг їх виконання; зв'язок із ключовими стейкхолдерами на національному і міжнародному рівнях (урядові структури, іноземні дипломатичні представництва в Ізраїлі, студентські спілки) для посилення впливу програми NEO в Ізраїлі; управління командою експертів із реформування вищої освіти [5; 6].

У рамках проекту TEMPUS-CORINTHIAM у 2012 році в Університеті Бен-Гуріона було створено Болонський навчальний центр (The Bologna Training Center), діяльність якого спрямована на інтернаціоналізацію системи вищої освіти Ізраїлю [6].

Поширюючи ідеї Болонського процесу і посилюючи її міжнародний складник, Центр організує міжнародні конференції, семінари і воркшопи; публікує матеріали про національну стратегію й практику впровадження декларацій Болонського процесу в Ізраїлі; залучає ізраїльські університети до виконання спільних проектів з європейськими вищими закладами освіти; надає допомогу факультетам університету Бен-Гуріона у проходженні міжнародної процедури оцінювання якості вищої освіти.

Наші дослідження переконують, що імплементація основних декларацій Болонського процесу в Ізраїлі має національну специфіку. У країні запроваджено трициклову систему підготовки фахівців із вищою освітою: бакалавр (Boger), магістр (Musmakh), доктор філософії (PhD). Окремі вищі заклади освіти пропонують програми дипломного навчання (Limudei Teudah). Дослідники й експерти відмічають деякі

розбіжності між академічними інститутами в назві кваліфікації (наприклад, випускники Техніону отримують сертифікат бакалавра наук (B.SC), а також у процедурах визнання академічних результатів, структуруванні програм післядипломної освіти .

В Ізраїлі для отримання ступеня бакалавра студенти повинні накопичити 120 кредитів ECTS (на факультеті природничих наук, права та охорони здоров'я прийнято показник у 160 балів). Проблемою залишається можливість переходу студентів із одного вищого закладу освіти до іншого, оскільки на державному рівні не визначено загальні вимоги або умови академічної мобільності студентів (особливо з інших країн), а також не виписано процедуру зарахування накопичених кредитів на тому чи тому ступені навчання.

Ізраїльські заклади освіти надають своїм випускникам європейський Додаток до диплому. За бажанням студента також перекладають диплом і кваліфікацію на англійську мову, але в цьому питанні немає чітких інструкцій чи правил [12].

У червні 2003 р. Рада з вищої освіти Ізраїлю прийняла важливе рішення про створення спеціального органу для проведення систематичної процедури оцінювання якості вищої освіти. На Відділ оцінювання й забезпечення якості було покладено функції посилення обізнаності щодо процесу оцінювання якості та розроблення внутрішніх механізмів у вищих закладах освіти; забезпечення неперервної інтеграції ізраїльської академічної системи у глобальні академічні системи. Варто зазначити, що згідно з рішенням РВО, протягом перших років процедурі оцінювання підлягають лише навчальні програми і дисципліни. Оцінювання якості на інституційному рівні відкладено на деякий час [19].

У вересні 2010 року, після шести років роботи, Відділ оцінювання й забезпечення якості було реорганізовано у Відділ оцінювання якості. Діяльність відділу спрямована на реалізацію основних завдань: формування культури самооцінювання у вищих закладах освіти Ізраїлю, що виражається у створенні внутрішніх механізмів для регулярного оцінювання академічної якості й усунення виявлених недоліків; публічна інформація про процес оцінювання і сприяння його постійному вдосконаленню у вищих закладах освіти; допомога в загальному процесі планування й бюджетування системи вищої освіти; забезпечення неперервної інтеграції ізраїльської академічної системи у світову [6, с. 70].

В Ізраїлі упроваджено чотириступеневу модель оцінювання якості вищої освіти. На першому етапі структурні й академічні підрозділи вищих закладів освіти проводять самооцінювання своєї діяльності, по завершенні якої готується звіт. На другому етапі Рада з вищої освіти призначає зовнішню міжнародну комісію, яка оцінює діяльність усіх факультетів (департаментів) у певній галузі науки. По завершенні своєї роботи комітет подає до спеціалізованої комісії детальні аналітичні звіти стосовно кожного підрозділу, а також готує загальну доповідь, у якій представляє загальнонаціональний стан розвитку галузі. Аналітична оцінка зовнішніми експертами є важливою, оскільки визначає «чи знаходиться Ізраїль на передньому краї досліджень і навчальних програм у цій галузі» [6, с. 70–71]. На третьому етапі Рада розглядає рекомендації комісії та визначає подальший план дій. На веб-сайті публікуються звіти Комісії, відповіді вищих закладів освіти і рішення РВО. Четвертий етап (по завершенні процесу оцінювання) включає моніторинг виконання вищими закладами освіти рекомендацій комісії і рішень РВО [там само].

Статистичні дані свідчать про інтенсивність і результативність роботи Відділу оцінювання якості РВО Ізраїлю. Протягом 2010-2014 н.р. процедуру оцінювання якості було проведено майже в 50 галузях знань, що вивчають на 317 факультетах і кафедрах у 26 вищих закладах освіти (університетах і академічних коледжах). Міжнародні комітети підготували 328 аналітичних доповідей, у яких описано стан справ у кожній

галузі знань із т.з. інституційної й загальнонаціональної перспективи. У 2013/14 н.р. активно проведено моніторинг реалізації рекомендацій комітетів з оцінювання за 26 галузями знань на 124 факультетах вищих закладів освіти [там само].

Академічна мобільність. Дослідники проблем вищої освіти вказують на відсутність чіткої й послідовної державної освітньої політики щодо сприяння мобільності студентів в Ізраїлі. Відтак, ініціативи щодо стимулювання мобільності запроваджують переважно заклади вищої освіти. Наприклад, юридичний факультет Єврейського університету в Єрусалимі пропонує програми обміну (за фінансової підтримки приватної фірми) для навчання студентів у провідних закладах освіти Європи, Азії, Сполучених Штатів і Австралії. Юридичний факультет Університету Бар-Ілана пропонує кращим студентам програми навчання протягом одного семестру за кордоном в одному з університетів, з якими Бар-Ілан має угоди про академічні обміни [4, с. 249].

Більшість вищих закладів освіти організують міжнародні програми для залучення іноземних студентів. Так, Міжнародна школа Тель-Авівського університету пропонує декілька післядипломних англомовних програм на додаток до односеместрових і річних програм навчання. Єврейський університет організує семестрові й щорічні курси англійською мовою, але більшість програм спрямована на вдосконалення навичок івриту. Університет Техніон також пропонує англомовні програми односеместрового навчання для іноземних студентів [там само].

Традиційно дослідницькі університети й академічні установи Ізраїлю розвивають академічну співпрацю, головним чином, з університетами США. В останні роки посилюється співпраця з науковими установами і закладами вищої освіти Європи. Це пов'язано, у першу чергу, з участю Ізраїлю в шостій і сьомій Рамкових програмах науково-технічного розвитку (FP6 і FP7), які є основним інструментом фінансування досліджень і розробок у країнах ЄС [6, с. 9].

У 2012/13 н.р. Радою з вищої освіти розпочато реалізацію комплексної програми розвитку академічних зв'язків із Китаєм та Індією, мета якої полягає у зміцненні міжнародного академічного статусу Держави Ізраїль. У 2013\14 н.р. близько 450 студентів і постдокторантів із Китаю та Індії приєдналися до університетської спільноти Ізраїлю. Програма співпраці здійснюється за чотирма напрямками: виконання спільних науково-дослідницьких проектів за грантами Ізраїльського наукового фонду (ISF) і відповідної фундації в Китаї (NSFC); фінансування постдокторантських програм для молодих дослідників; заохочення державних вищих закладів освіти до навчання китайських та індійських студентів і аспірантів – щорічно 100 найкращих студентів; організація літніх курсів для іноземців у вищих закладах освіти Ізраїлю [6, с. 62].

Беручи участь у рамковій програмі Європейського Союзу «Горизонт 2020» (з фінансуванням 77 млрд. євро на 7 років), Ізраїль прагне до стратегічної мети – європейської інтеграції в освітній, науково-дослідницькій простір, розширення маркетингової логістики для збуту продукції ізраїльської промисловості. Структура фінансування Ізраїлю в новій програмі визначена так: РВС – 50 %; Міністерство економіки – 35 %; Міністерство науки – 10 %; інші відповідні міністерства – 5 % [18, с. 62–63]. Головною особливістю наукових досліджень в Ізраїлі є їх міжнародний характер: 96 % публікацій ізраїльських авторів написані у співпраці з іноземними вченими [6, с. 8].

Ізраїльські, так само, як і європейські університети, стикаються з новими мовними ситуаціями і проблемами внаслідок зростаючої інтернаціоналізації вищої освіти, англійзації навчальних програм і наукових досліджень. Феномен *англійзації* (домінування англійської мови) наукової комунікації стає помітним у багатьох країнах світу. Не занурюючись у глибину проблеми і підходи щодо групування країн за рівнем впливу англійської мови (A. Conrad & J. Fishman, J. Flaitz, U. Ammon), акцентуємо

увагу на англізацію в освітньо-науковому просторі Ізраїлю, спираючись на дослідження N. G. Kheimets & D. Alek [9].

В Ізраїлі мешкає 5,2 мільйонів євреїв, значна частина з яких, крім єврейської, розмовляє іншими мовами (російською, англійською, іноді ідиш, німецькою, румунською, грузинською). Вісім університетів, у яких іврит є основною мовою навчання, знаходяться в Ізраїлі [9, с. 60].

З часу свого заснування Єврейський університет ніколи не був монолінгвальним. До 60-х років минулого століття німецька мова відіграє важливу роль у Єрусалимському університеті (хоча на той час там не було спеціалізованої кафедри), оскільки більшість викладачів були випускниками німецьких університетів. Іврит був мовою викладання, але студенти вміли і читати англійською, французькою або іншими сучасними європейськими мовами, незалежно від того, чи вивчали вони класику, історію, біологію або право [9, с. 61].

З початку 60-х років минулого століття і протягом наступних десятиріч навчання англійської мови в Ізраїлі поступово змінює цільові орієнтири від навчання літератури і культури до англійської як мови міжнародного спілкування. Англійську як іноземну мову починають вивчати в початковій школі. У старшій школі окрім англійської, значна частина студентів вивчає арабську, французьку або російську мови. Для здобуття першого (бакалаврського) ступеню студенти мають продемонструвати рівень володіння англійською мовою.

Більшість ізраїльських учених публікують результати своїх досліджень англійською мовою й за межами Ізраїлю. Крім того, більшість ізраїльських наукових і напівнаукових журналів із точних, природничих, а також із гуманітарних наук також публікуються англійською мовою. До переліку ізраїльських наукових і періодичних видань англійською мовою включено 60 назв журналів практично з усіх галузей знань. 32 журнали публікують англійською мовою статті з проблем іудаїзму, єврейської та ізраїльської історії, археології та мистецтва. Наведені дані, як зазначають N. Kheimets, A. Epstein, «не залишають жодних сумнівів щодо мовних уподобань ізраїльських академічних установ» [9, с. 66].

Підвищення конкурентоспроможності вищих закладів освіти. Репутація ізраїльських університетів, рейтинги, відзнаки. За даними Шанхайського академічного рейтингу університетів світу (2016 р.), два ізраїльських університети входять до 150 найкращих вищих закладів освіти: Техніон посідає 69 місце, Єврейський університет в Єрусалимі займає 87 місце [1]. 6 ізраїльських університетів входять також до рейтингу Times Higher Education – QS World University Rankings 2016-2017 pp. 4 університети мають кращі показники з підготовки фахівців у галузі мови, літератури і лінгвістики, зокрема Єврейський університет в Єрусалимі посідає 186 місце, Тель-Авівський університет – 201-250 позиції [24].

Подано також результати Шанхайського предметного рейтингу 2017 р. (Shanghai Ranking's Global Ranking of Academic Subjects 2017). Загалом було оцінено понад 400 університетів. Техніон посідає восьме в галузі «авіаційна і космічна технологія». У рейтингу з галузі знань «Освіта» представлено університет Хайфи (101-150 місце) і Університет Бар-Ілану (151-200) [16, с. 57]. Два університети Ізраїлю входять також до ТОП 100 вищих закладів освіти з «соціальних наук» («комунікація»): 39 місце посідає Єврейський університет в Єрусалимі, 76-100 місця – університет Хайфи [16, с. 58].

Університети входять до 50 найкращих вищих закладів освіти з математики (Єврейський університет в Єрусалимі – 11 місце), хімії (Єврейський університет в Єрусалимі – 50 місце), електричної та електронної інженерії (Техніон – 37 місце), комп'ютерних наук та інженерії (Інститут Вейцмана – 10 місце) [16].

Згідно з рейтингом Webometrics (липень 2017 р.), Тель-Авівський університет посідає 169 місце серед 27000 вищих закладів освіти. Шість ізраїльських університетів входять до Топ 100 у групі «Азія» [24].

У 2017 році Ізраїльськими університетами отримано 25 грантів Європейської дослідницької ради (European Research Council – ERC) на проведення наукових розвідок. З 2015 року Ізраїль є приймаючою країною (точніше дослідницькі університети) для проведення 428 наукових досліджень у галузі соціальних і гуманітарних наук, фізичних наук, інженерії та наук про життя [5].

Висновки та перспективи подальших наукових розвідок. Сукупність методів теоретичного дослідження феномена вищої освіти Ізраїлю сприяють визначенню основних тенденцій її розвитку в XXI столітті: інституалізація системи, диверсифікація, інтернаціоналізація, англійзація, упровадження стандартів забезпечення якості. Державна й інституційна освітня політика спрямовані на підвищення конкурентоспроможності вищої освіти країни на світовому ринку освітніх послуг і зростання авторитету ізраїльської науки на міжнародній арені.

У колі наших інтересів – управління якістю вищої освіти, тому подальші компаративні розвідки будуть спрямовані на визначення загальних, специфічних і національних підходів до оцінювання якості вищої освіти.

References

1. *Academic Ranking of World Universities*. (2017). Retrieved from <https://www.educationindex.ru/articles/university-rankings/arwu/?year=2017> (in Engl.)
2. Cohen, Erez, & Davidovitch, Nitza. (2016). Regulation of Academia in Israel: Legislation, Policy, and Market Forces. *Journal of Education and Learning*, 5 (4). doi:10.5539/jel.v5n4p165 (in Engl.)
3. Dagan-Buzaglo, Noga. (January 2007). The Right to Higher Education in Israel. *A Legal and Fiscal Perspective*. Adva Center, P.O. 1-59. Retrieved from www.adva.org (in Engl.)
4. Davidovitch, Nitza. (August, 2015). Teaching and Learning on the Move: Israeli and Global Higher Education Policies and Trends. *Merit Research Journal of Education and Review*. 243-253. Retrieved from <http://www.meritresearchjournals.org/er/index.htm> (in Engl.)
5. ERC Funded projects. (2017). Retrieved from [https://erc.europa.eu/projects-figures/erc-funded-projects/results?f\[0\]=funding_scheme%3AStarting%20Grant%20%28StG%29&f\[1\]=country%3AIsrael](https://erc.europa.eu/projects-figures/erc-funded-projects/results?f[0]=funding_scheme%3AStarting%20Grant%20%28StG%29&f[1]=country%3AIsrael) (in Engl.)
6. Higher education in Israel. Tempus. (July 2012). 1-14. Retrieved from http://eacea.ec.europa.eu/tempus/participating_countries/israel_en.php (in Engl.)
7. Israeli Council of Higher Education. (2017) Retrieved from <http://www.che.org.il/english.aspx> (in Engl.)
8. Israel (2016). Education at a Glance 2016: OECD Indicators, OECD Publishing, Paris. Retrieved from <http://dx.doi.org/10.1787/eag-2016-en> (in Engl.)
9. Kheimets, Nina, G. & Epstein, Alek, D. (April 2005). Languages of Higher Education in Contemporary Israel. *Journal of Educational Administration and History*, 37 (1), 55–70 (in Engl.)
10. Levin-Rozalis, M. & Lapidot, O. (2010). Evaluation in Teacher Training Colleges in Israel: Do Teachers Stand a Chance? *Journal of Assessment and Accountability in Educator Preparation*, 1 (1), 16–28 (in Engl.)
11. Menahem, Gila. (October 2008). The Transformation of Higher Education in Israel since the 1990s: The Role of Ideas and Policy Paradigms. *Governance: An International Journal of Policy, Administration, and Institutions*, 21(4), 499–526 (in Engl.)
12. Menin, Alon. (2015). Bologna process – Current Status in Israel. Retrieved from http://www.academia.edu/16367463/Bologna_process_-_Current_Status_in_Israel (in Engl.)
13. *Protocol of the Education Committee of the Knesset*, (11 October 2010). 1112. (in Engl.)
14. *Ranking Web of Universities*. (July 2017). Retrieved from <http://www.webometrics.info/en/Asia> (in Engl.)
15. Rokach, Ami. (2016). Higher Education in Israel: An Overview, *International Journal of Leadership and Change*, 4 (1). Retrieved from <http://digitalcommons.wku.edu/ijlc/vol4/iss1/12> (in Engl.)
16. *ShanghaiRanking's Global Ranking of Academic Subjects*. (2017). Retrieved from <http://www.shanghairanking.com/> (in Engl.)
17. *The Global Competitiveness Report*. (2016–2017). Retrieved from www.weforum.org/gcr. (in Engl.)
18. *The Higher Education System in Israel*. (May 2014). Coord. and ed.: Hava Klein-Avishai, Michal Ophir and Yelena Krol. Jerusalem, 75. Retrieved from <http://che.org.il/wp-content/uploads/2012/05/HIGHER-EDUCATION-BOOKLET.pdf> (in Engl.)
19. *The Quality Assessment Division*. Statistical Data. (2014). Retrieved from http://lang.che.org.il/en/?page_id=2421 (in Engl.)

20. *The Taub Center for Social Policy Studies*. Retrieved from <http://taubcenter.org.il/overview-2/> (in Engl.)
21. *Top 10 universities for producing Nobel prizewinners*. (2015). Retrieved from <https://www.timeshighereducation.com/features/top-10-universities-producing-nobel-prizewinners> (in Engl.)
22. Volansky, Ami. (2012). After the «Lost Decade»: *Where Is Higher Education in Israel Headed? Policy Paper* (02), 1-70. Retrieved from http://taubcenter.org.il/wp-content/files_mf/afterthelostdecadewhereishighereducationinisraelheaded.pdf (in Engl.)
23. *World University Rankings*. (2016-2017). Retrieved from https://www.timeshighereducation.com/world-university-rankings/2017/world-ranking#!/page/0/length/25/locations/IL/subjects/3108/sort_by/scores_citations/sort_order/asc/cols/scores (in Engl.)
24. *World Ranking Web of Universities – Webometrics*. (July 2017). Retrieved from <http://www.webometrics.info/en/node/52> (in Engl.)
25. Yogev, Abraham. (2000). The Stratification of Israeli Universities: Implications for Higher Education Policy. *Higher Education*, 40, 183–201 (in Engl.)

Abstract. *Sokolova I. V. Higher education in Israel: national realities and strategies for development in the XXI century*

Introduction. *The article presents the results of a discursive analysis of the problem of state regulation and development of higher education in the State of Israel in the 21st century.*

Purpose. *Discursive analyzed of national realities and strategies for development higher education in Israel in the XXI century.*

Results. *This study explores the issue through English-language sources. The database used in this study contains official administrative data from several public agencies – the Ministry of Education, the Council for Higher Education, The Taube Center for Social Policy Studies. The facts and data presented in the article reveal changes in the regulatory policy of the country. This paper examines the policy of the Council for Higher Education (CHE), the responsibilities, governing bodies of the higher education institutions. Findings indicate that state education policy played a crucial role in advancing path breaking institutional change in the 21st century.*

Originality. *In the present article, the changes that have happened in Israel are reviewed. Until the 1990s, the system of higher education in Israel was composed of a small number of institutions, almost all universities. In 1995, the new system was legally recognized by Amendment 10 to the CHE Law. Since then the system of higher education has significantly expanded, both in terms of the number of institutions (7 universities, 1 open university, colleges, incl. 27 academic teacher training colleges) and the number of students. Major characteristics of modern tertiary education in the country are done: the tertiary education landscape, the increase in the number of applicants of academic degrees.*

The combination of methods of theoretical study contributed to the definition of the main trends of its development: institutionalization of the system, diversification, internationalization, the introduction of quality standards. The article highlights the key features of institutional quality assurance system.

Findings indicate that the internationalization and convergence of knowledge affect universities and their staff; most higher education institutions operate international programs to attract foreign students; the Erasmus Mundi program operates effectively in Israel. The study is focused on the anglicization of scientific communication & the universities: English has become the de facto second language of academic life, the majority of the Israeli scholars publish their research findings in English and outside Israel.

It is concluded that the state educational policy is aimed at the increasing of the country's higher education competitiveness in the world. Institutions of Higher Education contribute greatly to the growth of the authority of Israeli science in the international arena.

Key words: *anglicization; diversification; state regulation; higher education; Israel; institutionalization; internationalization; development strategies.*

*Одержано редакцією 04.05.2017
Прийнято до публікації 11.05.2017*